

Universiteit Utrecht

Plukboeket Voorjaar 2023-2024

Een uitgave van SterkVVE
Met nieuws over VVE en achterstandenbeleid
Jo Kloprogge, lente 2024

In de plukboeket-reeks zet Jo Kloprogge onderzoek rondom onderwijsachterstanden in het algemeen en VVE in het bijzonder op een rij. De plukboeketten verschijnen viermaal per jaar. Waar zinvol verschijnt er een special. Ze worden verspreid onder de deelnemers van het Sterk VVE netwerk. Jo Kloprogge is onder andere oud-coördinator van het landelijke onderzoeksprogramma onderwijsachterstanden, oprichter van Sardes, momenteel gepensioneerd, maar gelukkig toch verbonden aan Vinci.

We hebben dit keer goed nieuws en minder goed nieuws, en ook nogal verrassend nieuws uit onderwijsonderzoek uit binnen- en buitenland. Dat onderzoeksresultaten niet altijd consistent in dezelfde richting wijzen, maakt het leven natuurlijk gecompliceerd. Maar ook wel weer spannend. En het dwingt ons zelf te blijven nadenken.

We beginnen met goed nieuws over het Engelse NELI-programma, gericht op mondelinge taalvaardigheid.

Mondelinge taalvaardigheid in de voorschool

Een zeer fraaie studie naar de effectiviteit van het Nuffield Early Language Intervention - Preschool (NELI-Preschool) programma toont veelbelovende resultaten bij het aanpakken van taaluitdagingen bij jonge kinderen. Het onderzoek werd uitgevoerd op 65 Engelse voorscholen.

Dit NELLI-preschool programma bestaat uit 20 weken taalverrijking, 20 minuten elke dag, door een leerkracht. Bovendien wordt er extra gerichte steun gegeven aan kinderen met de zwakste taalvaardigheid. Dit gebeurt door onderwijsassistenten die als tutor fungeren.

De onderzoekers concluderen dat het programma duidelijke verbeteringen in de mondelinge taalvaardigheid van de kinderen oplevert. De grootte van de effecten is substantieel. Het programma is schaalbaar en effectief. In Nederland werkt Vinci in samenwerking met de Engelse partners aan Nederlandse versies van de Engelse programma's.

[Oral language enrichment in preschool improves children's language skills: a cluster randomised controlled trial - West - Journal of Child Psychology and Psychiatry - Wiley Online Library](#)

Opmerkelijk is dat ook het gezaghebbende Duitse weekblad 'Die Zeit' aandacht besteedt aan tutoring. In een artikel met als kop 'So wirkt Nachhilfe richtig!' wordt uitgelegd wat tutoring inhoudt en onder welke voorwaarden het effectief is. Dat betreft dan een hoge dosering met minimaal 3 sessies per week, en een goede klik tussen tutor en leerlingen. Verder zijn nodig het regelmatig checken van de leervorderingen, werken op wetenschappelijke basis en een goede aansluiting bij het curriculum van de school. En tenslotte goed geschoolde tutores, voor wie backing beschikbaar is. Puur digitale tutoring werkt niet. De auteur van het artikel, Ekkehard Thümler van de universiteit van Heidelberg, vindt dat tutoring kansen biedt die we niet moeten laten lopen.

De Zeit, nr.6, 1 februari 2024, pag. 32.

Leerlingen in Azië of met een Aziatische achtergrond zijn koplopers in het onderwijs

Eerder dit jaar (18 januari uitgave) ging die Zeit in op de Pisa shock in Duitsland. Ze deed dit door zeer uitvoerig in te gaan op het eindexamen van een leerling in Zuid-Korea met de vraag 'Hoeveel competitie is goed voor een samenleving?' Want de hoge scores in Zuid-Korea bij internationale vergelijkingen, mede verkregen door keihard werken om goede prestaties te leveren, eisen wel hun tol van leerlingen en ouders.

In de VS vallen inmiddels de hoge scores van leerlingen met een Aziatische achtergrond flink op. Dat leidde tot veel gedoe omdat in weinig van deze leerlingen in vergelijking met hun leerprestaties werden toegelaten tot Harvard. Dit had te maken met het diversiteitsbeginsel dat universiteiten toepassen bij de toelating. Dit werd echter kortgeleden door het Hooggerechtshof verboden. De in de loop der jaren alsmat groter wordende voorsprong van de studenten met een Aziatische achtergrond is deels te verklaren. Ze participeren meer in extra curriculaire activiteiten, schrijven zich in voor uitdagende lessen en nemen meer deel aan competitieve activiteiten.

[America's highest-achieving students are disproportionately Asian. Let's not be afraid to investigate why. | The Thomas B. Fordham Institute](#)

[Asian American Discrimination in Harvard Admissions - ScienceDirect](#)

In Nederland zien we positieve berichten over de kwaliteit van de kinderopvang en VVE, zowel de proceskwaliteit als de educatieve kwaliteit, al vertaalt zich dat nog niet meteen in duidelijke

resultaten. In de VS daarentegen zijn er steeds meer kritische geluiden over de opbrengsten van de voorscholen.

Discussies over resultaten van VVE

Onderzoekers van het Annenberg instituut werpen de vraag op waarom voorschoolse programma's minder effectief zijn geworden. Rigoureuze evaluaties van recente voorschoolse programma's laten de positieve resultaten van eerdere evaluaties van bijv. Perry Preschool, Head Start en Abecedarian niet meer zien. Soms vindt men positieve resultaten, soms ook niet, en één studie laat zelfs significant lagere schoolprestaties en slechter gedrag zien bij kinderen die de voorschool hebben doorlopen. De onderzoekers zoeken de verklaring van deze verslechtering deels in de leefomstandigheden van de kinderen (inclusief meer ondersteuning in de thuissituatie dan vroeger) die in de afgelopen decennia fors zijn verbeterd en in de smallere focus van de programma's. Ook de grotere aandacht voor beginnende geletterdheid en rekenen door groepsinstructie in plaats van 'leren door te doen' zou een verklaring kunnen zijn. Verder merken de onderzoekers op dat je niet kunt verwachten dat de resultaten van demonstratieprogramma's terug te vinden zijn bij een veel bredere uitrol van programma's.

[Why are Preschool Programs Becoming Less Effective? | EdWorkingPapers](#)

Ook Jesse Bruhn en Emily Emick van het MIT Department of Economics duiken in de thematiek van de preschool. Zij onderzoeken recente studies die werkten met een loterij design, dus op toeval gebaseerde toedeling van kinderen aan de voorschool of niet. Zij concluderen dat de conclusies van de oudere demonstratie programma's nogal robuust zijn. Voorschoolse educatie leidt aanvankelijk tot verbeteringen in basisvaardigheden, maar die ebben weg in de loop der jaren. Later komen er dan toch weer mooie effecten, zoals in diploma's voortgezet onderwijs of minder criminaliteit. Bruhn en Emick komen niettemin tot de conclusies dat de evidentie betreffende de werking van voorscholen, als je kijkt naar onderzoek met random toedeling, erg mager is. Al met al laten ze wel het patroon zien van grote winst op cognitieve testen, die snel weer verdwijnen, maar later in het leven terugkomen in effecten op het welzijn. Verschillen in effecten in de loop der tijd kunnen onder meer worden verklaard door de buitengewone kwaliteit en intensiteit van de vroegste demonstratie-studies. Voorschoolse voorzieningen variëren in ieder geval sterk in effectiviteit. Meer inzicht in wat bijdraagt aan effectiviteit zou de resultaten over de hele lijn kunnen verbeteren

[MIT-Blueprint-Discussion-Paper_Preschool-Research.pdf \(blueprintcdn.com\)](#)

Een complicatie bij dit alles is de status van de demonstratieprogramma's, die in de VS soms boven kritiek verheven lijken te zijn. Daar heeft Geert Driessen geen boodschap aan, gezien zijn kritische beschouwingen over deze programma's en de conclusies die hieruit al dan niet kunnen worden getrokken. Zijn boodschap ligt er niet om;

'Samenvattend kan zonder meer worden gesteld dat de deelnemers aan beide programma's dermate exceptioneel zijn, dat het generaliseren van de bevindingen naar andere doelpopulaties (anders dan zware achterstand, zwart, zeer laag IQ, landstaal sprekend) niet acceptabel is. Het breed uitrollen van dergelijke programma's, waarvan bijvoorbeeld Heckman een pleitbezorger is, is niet anders dan een idee-fixe'.

[Didactief | Demasqué VVE-modelprogramma's \(didactiefonline.nl\)](#)

[Abecedarian: An Impossible Model Preschool Program | Encyclopedia MDPI](#)

Een opmerkelijk verschil tussen de situatie in de VS en Nederland is dat aan de overzijde van de oceaan erg veel onderzoek wordt gedaan naar de effecten van VVE op kortere en langere termijn. Dit roept dan vragen op over wat de kwaliteit van de programma's bepaalt. Wij doen wel redelijk wat onderzoek naar wat de kwaliteit bepaalt, maar heel weinig onderzoek doen naar de effecten.

Wie wil weten welke factoren de kwaliteit bepalen, kan terecht bij recente publicaties van de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang.

Kwaliteit van de opvang

In een verdiepende rapportage van deze monitor zijn analyses uitgevoerd over verschillen tussen instellingen met hoge en lage kwaliteit in de kinderopvang en de buitenschoolse opvang.

Het onderzoek laat zien dat werkomstandigheden belangrijk zijn voor een hoge kwaliteit, zoals het werken van meer uren per week, het aandeel personeel met een vast contract en de aandacht voor professionalisering. Ook de wijze waarop organisaties zich profileren, blijkt van belang. Meer aandacht voor de contacten en relaties met ouders blijkt positief te zijn voor kwaliteit, terwijl een oriëntatie op betaalbaarheid of dienstverlening eerder een negatieve rol lijkt te spelen. Tot slot blijkt de kwaliteit vaak hoger in meer leeftijdshomogene groepen.

De onderzoekers stellen dat ontwikkelingsgericht werken met peuters inhoudt dat pedagogische professionals actief en doelbewust bezig zijn met de stimulering van het spelen, leren en ontwikkelen van kinderen. Hierbij is het bevorderen van sociale en (vroeg)talige interacties van peuters onmisbaar. Hoe meer en rijkere interacties je hebt met de peuters, hoe beter hun spelen, leren en ontwikkelen gestimuleerd wordt. Zij formuleren 12 tips voor de pedagogische professional.

- Vertel en leg uit
- Doe het voor
- Geef feedback
- Ga een stapje verder en denk samen door
- Verzorg individuele begeleiding
- Breng nieuwe ideeën in
- Stel open en kritische vragen
- Lees interactief voor
- Stel gemengde groepen samen
- Bied rijke en talige interacties
- Zorg voor beurtwisselingenschrijf en benoem.

[Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang Nieuwsbrief \(monitorlkk.nl\)](#)

[Verdiepende analyses KO BSO DEF_dec2023 \(monitorlkk.nl\)](#)

[pathtoimg.php \(monitorlkk.nl\)](#)

Vlaanderen over het jonge kind

De Vlaamse Onderwijsraad formuleerde in een strategische verkenning vijf fundamenteën van het onderwijs aan jonge kinderen. De raad ziet deze fundamenteën als de basis voor een coherent beleid over onderwijs aan jonge kinderen:

1. Onderwijs aan jonge kinderen verzekert een brede toegang, d.w.z. moet toegankelijk zijn voor elk kind
2. Onderwijs aan jonge kinderen integreert leren, zorgen en spelen
3. Onderwijs aan jonge kinderen bevat warme en zachte overgangen
4. Onderwijs aan jonge kinderen biedt een krachtige taalleeromgeving
5. Onderwijs aan jonge kinderen zet wederkerig partnerschap tussen school en ouders centraal

[Advies 'Fundamenteën van onderwijs aan jonge kinderen'](#)

De sleutel is kennis

Vaak heeft onderzoek weinig impact op het onderwijsbeleid of de onderwijspraktijk. In ieder geval moet onderzoek doorgaans eerst het nodige rumoer veroorzaken in wetenschappelijke kring, om dan verder door te kunnen dringen. Dit lijkt wel het geval te zijn met een recente studie die het belang van een kennisrijk curriculum voor jonge kinderen aantoont. Dit methodologisch rigoureuze onderzoek laat zien dat jonge kinderen die een aantal jaren een inhoudsrijk, op kennisopbouw gericht curriculum volgden, succesvolle lezers werden. Kinderen uit gezinnen met lage inkomens maakten geweldige vooruitgang en scoorden op leestoetsen even hoog als kinderen uit gezinnen met hoge inkomens. In de reacties op dit onderzoek wordt gewezen op het belang van verder onderzoek, maar toch ook verwacht dat dit onderzoek veel invloed zal hebben op het (begrijpend) leesonderwijs.

[A Kindergarten Lottery Evaluation of Core Knowledge Charter Schools: Should Building General Knowledge Have a Central Role in Educational and Social Science Research and Policy? | EdWorkingPapers](#)

[Dramatic New Evidence That Building Knowledge Can Boost Comprehension And Close Gaps \(forbes.com\)](#)

Louis Elffers, lector Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad, hield een inaugurale rede met als titel

De grote (on)gelijkmaker - Onderwijs in een ongelijke samenleving'.

Kansengelijkheid in het onderwijs lijkt een breed gedeeld ideaal, dat sinds enkele jaren weer volop in de belangstelling staat. Achter dat breed gedeelde ideaal blijken echter uiteenlopende en elkaar soms zelfs tegensprekende opvattingen schuil te gaan. In een ongelijke samenleving wordt onderwijs doorgaans gezien als 'de grote gelijkmaker'. Op school krijgen alle kinderen de mogelijkheid om bepaalde kennis en vaardigheden te ontwikkelen en hun talenten te ontdekken en ontplooien, waardoor hun ontwikkeling niet louter afhangt van wat ze toevallig vanuit huis meekrijgen. Elffers stelt dat onderwijs evenzeer fungeert als 'grote ongelijkmaker'. Diploma's spelen in onze samenleving een

bepalende rol in de verdeling van inkomen, status en macht, terwijl de kansen van verschillende groepen in onze samenleving om die diploma's te behalen allerm minst gelijk zijn. In Nederland biedt de toegang tot verschillende leer routes in het vo hele verschillende leer kansen en daarmee creëert onderwijs volstrekt ongelijke perspectieven op o.a. vervolgonderwijs, werk, inkomen en maatschappelijke status. De een kan bepaalde vakken volgen, de ander niet. De een kan direct doorstromen naar ho, de ander niet.

Elffers is niet bang om een aantal stevige statements neer te zetten. Zo stelt zij dat onderwijs de ongelijkheid bestrijdt die het zelf produceert en reproduceert, dat kans ongelijkheid terugdringen alleen kan door de competitie op leer kansen te verminderen in het funderend onderwijs en door op alle schoolsoorten een goede combi van praktische en theoretische vakken aan te bieden. Zij vindt dat de overheid haar grondwettelijke taak verzaakt om te voorzien in hoogwaardig, kwalitatief, doelwaardig onderwijs aan alle leerlingen. Dat ligt niet aan individuele leer krachten. Dat ligt aan het systeem. Zij pleit voor beleid dat prikkels stuurt op het algemene en niet op het individuele belang.

[Oratie 'De grote \(on\)gelijkmaker - Onderwijs in een ongelijke samenleving' - openresearch.amsterdam](https://openresearch.amsterdam.nl/oratie/De-grote-on-gelijkmaker-Onderwijs-in-een-ongelijke-samenleving)

Nature versus Nurture; volgens de VU toch vooral Nature

Een opmerkelijk onderzoek van de Vrije Universiteit van Amsterdam richt de aandacht weer op de oude kwestie van nature or nurture, ofwel de vraag in hoeverre genetische factoren dan wel opvoedingsfactoren bepalend zijn voor leer resultaten. Het onderzoek is uitgevoerd bij tweelingen in groep 8. De onderzoekers (Sofieke Kevenaar, Elsje van Bergen, Albertine Oldehinkel, Dorret Boomsma en Conor Dolan) constateren dat twee-eiige tweelingen, en ook gewone broertjes en zusjes, behoorlijk van elkaar kunnen verschillen in hun werkhouding, ook al groeien ze samen op. Die aanleg voor werkhouding hangt samen met de aanleg voor rekenen en taal. Zelfbeheersing en doorzettingsvermogen (volgens inschatting door de leer krachten) voorspelden samen 28% van de verschillen in schoolcijfers. Echter, na controle voor de aanleg voorspelden ze nog maar 4%. Dit laat zien dat de oorzakelijk interpretatie niet klopt: het verband is hoofdzakelijk toe te schrijven aan genetisch aanleg.

De onderzoekers komen tot de slotsom dat zelfbeheersing en doorzettingsvermogen voor 70% erfelijk zijn en schoolse vaardigheden 80%. 'Kinderen kunnen lezen en rekenen door goed onderwijs en oefenen, het belang daarvan staat boven kijf, maar kinderen verschillen in hoe makkelijk ze het oppikken. 80% erfelijk betekent dat 80% van de verschillen in hun schoolse vaardigheden komen door genetische verschillen tussen kinderen'. Interventies op werkhouding zouden tot niet meer dan een lichte verbetering van schoolprestaties kunnen leiden.

[DNA beïnvloedt werkhouding én schoolprestaties - Vrije Universiteit Amsterdam \(vu.nl\)](https://www.vu.nl/nieuws/dna-beinvloedt-werkhouding-en-schooleprestaties)

[The relationship of school performance with self-control and grit is strongly genetic and weakly causal | npj Science of Learning \(nature.com\)](https://www.nature.com/articles/s41562-020-0888-2)

Nog een vrij gecompliceerd onderzoek met 'uitdagende' conclusies, over het altijd omstreden begrip van intelligentie.

De groei van intelligentie naar sociaal economische status

Dat kinderen uit lage SES-gezinnen gemiddeld lager scoren op intelligentie testen is niet nieuw. Sophie von Stumm en Robert Plomin onderzochten hoe de intelligentie zich ontwikkelt tussen de leeftijd van 2 en 16 jaar. De intelligentie - groei scores blijken significant samen te hangen met sociaal-economische status. Kinderen uit hogere SES-gezinnen hadden een hoger startpunt op 2 jarige leeftijd, maar het verschil tussen hoge en lage SES achtergrond werd drie keer zo groot op 16 jarige leeftijd.

Het onderzoek werd uitgevoerd bij een cohort van 14.853 tweelingen, de Twins Early Development Study (TEDS), in Engeland en Wales.

[Socioeconomic status and the growth of intelligence from infancy through adolescence - ScienceDirect](#)
(Titel invoeren in zoekmachine)

De kennisrotonde blijft ons boeien met vaak heel nuttige vraag- en antwoordspelletjes. Sjerp van der Ploeg van Oberon gaat in op de vraag:

Wat is het effect van extra lestijd voor basisvaardigheden in het basisonderwijs op een school met veel achterstandsleerlingen op hun leerprestaties?

Extra lestijd in een vak levert een bijdrage aan betere leerprestaties voor dat vak. Dat is de conclusie uit diverse recente onderzoeken die zijn uitgevoerd rondom dit thema. Dat is in het voortgezet onderwijs het geval, maar het blijkt ook voor vakken in het basisonderwijs, zoals rekenen en taal, op te gaan. Het geldt ook voor extra lestijd in de vorm van leertijduitbreiding, dus wanneer het niet ten koste gaat van andere vakken.

Opvallend hier is verder dat leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond niet lijken te profiteren van de extra lestijd voor de scores op hun leestests. Deze uitkomst is overigens volgens van der Ploeg wel in lijn met bevindingen uit eerder onderzoek in het voortgezet onderwijs, waar het effect van een extra uur instructie voor leerlingen met meer cognitieve vaardigheden groter is dan voor leerlingen met minder cognitieve capaciteiten.

Misschien is het een idee om bij het zoeken van verklaringen van de dalende resultaten op Pisa en andere internationale onderzoeken ook eens aandacht te besteden aan de leertijd die beschikbaar is voor basisvaardigheden.

[Extra lestijd basisvaardigheden basisonderwijs achterstandsleerlingen \(kennisrotonde.nl\)](#)

Een in belang toegenomen onderdeel van het onderwijs is het betaald aanvullend onderwijs. We denken hierbij aan bijles of huiswerkbegeleiding.

Dit wordt nauwlettend gevolgd door monitoring van Sardes en Seo.

Trends in aanvullend onderwijs

Het blijkt dat de deelname aan dit soort onderwijs de afgelopen jaren licht is gedaald. Middelbare scholieren maken nog steeds meer gebruik van aanvullend onderwijs dan basisschoolleerlingen

(respectievelijk 29 en 17 procent). Kinderen van ouders met een hoog opleidingsniveau of een hoog inkomen maken vaker gebruik van betaald aanvullend onderwijs dan kinderen van ouders met een laag opleidingsniveau of een laag inkomen. In het po wordt aanvullend onderwijs op school vaker in samenwerking met externe partijen georganiseerd dan dat de school het zelfstandig aanbiedt. Ook komt het bij studievaardigheidstraining en extra ondersteuning bij speciale onderwijsbehoeften relatief vaak voor dat het aanvullend onderwijs volledig wordt uitbesteed aan een externe partij. Gemeenten voeren (nog) niet op grote schaal beleid op aanvullend onderwijs. Ongeveer een kwart van de 115 bevroegde gemeenten voert actief beleid en bij 15 procent is dit in voorbereiding, in ontwikkeling of in overweging.

[Monitor: trends in aanvullend onderwijs - Sardes](#)

Lestijd, al dan niet extra, vereist op de eerste plaats dat er leerkrachten voorhanden zijn. En dat is geen vanzelfsprekendheid in 2024. Er is ook lange tijd nauwelijks onderzoek gedaan naar de oorzaken van het lerarentekort,

Er is nu wel een onderzoek beschikbaar over de vertrekredenen van leerkrachten, uitgevoerd door ResearchNed, met als titel;

Vertrekredenen leraren en docenten in het po, vo en mbo

Er werden in dit onderzoek ongeveer 300 leerkrachten geïnterviewd. De voorliggende rapportage van vertrekredenen levert per saldo geen positief beeld op van het onderwijs en van schoolorganisaties, stellen de onderzoekers.

Vertrekkers blijken veel verschillende redenen te kunnen hebben om niet meer als leraar op hun oude school te werken. Maar er is wel een rode draad in de verhalen. Bijna de helft van de bevroegde leraren noemt werkdruk als vertrekreden en eveneens vaak (tegen of rond de 40%) noemen een gebrek aan professionele uitdaging en groei en de relatie met de schoolleiding als een vertrekreden. Deze drie clusters van motieven vormen samen duidelijk een kopgroep van vertrekmotieven.

De verschillen naar sector zijn niet erg groot. Opvallend is dat de meeste vertrekkers aangeven dat ze in principe behouden hadden kunnen worden op de oude werkplek als de problemen die ze noemen, zouden zijn opgelost.

Van de ex-leraren die nu buiten het onderwijs werken, heeft de meerderheid de deur naar het onderwijs niet op slot heeft gegooid. Wat deze groep extra zou kunnen motiveren, is met name werkdrukverlaging. Ook vrij vaak zijn genoemd de mogelijkheid van een hybride aanstelling en een beter salaris. Bij de voorkeur voor een hybride aanstelling zien respondenten graag de mogelijkheid om het lesgeven te combineren met andere taken of verantwoordelijkheden binnen de school, ofwel de mogelijkheid om het lesgeven te combineren met andere werkzaamheden of een baan buiten het onderwijs.

[Vertrekredenen+leraren+Eindrapport \(2\).pdf](#)

Er is altijd veel materiaal beschikbaar op het gebied van taal. Daar zou zo maar een tweede plukboek voor kunnen worden samengesteld. We selecteren hier een klein gedeelte uit het beschikbare aanbod aan onderzoeken.

Stillezen

Een spannend onderzoek is dat naar stillezen, een meta-analyse over 51 onderzoeken, uitgevoerd door Stephan Merke, Lesya Ganushchak, en Roel van Steensel. De bevindingen zijn dat

- Het toevoegen van extra elementen aan stilleestijd een klein positief effect had op de algehele leesvaardigheid. Dit betekent dat leerlingen die deelnamen aan verbeterde stilleesprogramma's iets beter presteerden op leestoetsen dan leerlingen die alleen gewone stilleestijd kregen. De toevoegingen betroffen o.a. een gelimiteerde keuze van boeken, verantwoording achteraf door gesprekken over het gelezene, en sociale interactie rondom het gelezene.
- Het effect groter was voor leerlingen met een risico op leesproblemen. Leerlingen met bijvoorbeeld een lage sociaaleconomische status of een lage leesvaardigheid hadden meer baat bij de extra elementen die kunnen worden toegevoegd aan stilleestijd dan sterkere lezers.
- Men vond een negatief effect van hulp of instructie door de leerkracht tijdens leestijd, wat mogelijk betekent dat dergelijke activiteiten de betrokkenheid van leerlingen bij teksten kunnen verstoren.
- Wel vonden de onderzoekers weer positieve effecten van het beperken en ondersteunen van de boekkeuze, verantwoording en sociale interactie.

Al met al is de conclusie dat stilleestijd een waardevol onderdeel van het leescurriculum kan zijn, maar dat het gecombineerd moet worden met elementen die leerlingen helpen bij het kiezen van geschikte boeken, het monitoren van hun leesactiviteiten en het bevorderen van de sociale interactie (bijv. 2 leerlingen lezen samen een boek).

[Effects of additions to independent silent reading on students' reading proficiency, motivation, and behavior: Results of a meta-analysis - ScienceDirect](#)

[Effects of additions to independent silent reading on students' reading proficiency, motivation, and behavior: Results of a meta-analysis — Vrije Universiteit Amsterdam \(vu.nl\)](#)

Kees Broekhof heeft een erg interessante publicatie het licht doen zien in de NRO-kennisbank, met als titel

Onderwijskansen en taalstimulering: bouwstenen voor taalbeleid

Hij benoemt als kernpunten

- Achterstanden in de beheersing van de Nederlandse taal ontstaan als kinderen buiten school te weinig Nederlands horen en spreken.

- Kinderen met een taalachterstand zijn gebaat bij meer taalaanbod, meer mogelijkheden om de taal te gebruiken en meer ondersteuning bij het begrijpen van de leerstof.

Hij beschrijft systematisch de principes van taalstimulering in de onderbouw, de middenbouw en de bovenbouw, de houding van de leerkracht en het omgaan met meertaligheid.

Eigenlijk onmisbaar leerstof voor alle leerkrachten.

[Bouwstenen voor taalbeleid – NRO Kennisbank - Sardes](#)

Vroeg veel lezen

Hoe belangrijk lezen is, blijkt ook uit een groot onderzoek onder 10.000 jongeren. Twaalf uur per week lezen, is volgens de Engelse en Chinese onderzoekers ideaal, in verband met de ontwikkeling van de hersenstructuur. Men rapporteert een sterk verband tussen lezen voor je plezier op jonge leeftijd en positieve scores op cognitieve toetsen, bijv. geheugentesten en spraakontwikkeling, en leerprestaties. Ook het mentale welzijn van de lezende kinderen was beter, met minder stress en depressies, meer aandacht en minder gedragsproblemen.

De jongeren die op vroege leeftijd voor hun plezier lezen, vertoonden een betere hersenontwikkeling, vooral bij hersenregio's die belangrijk zijn voor cognitieve functies.

[Early-initiated childhood reading for pleasure: associations with better cognitive performance, mental well-being and brain structure in young adolescence | Psychological Medicine | Cambridge Core](#)

[Reading for pleasure early in childhood linked to better cognitive performance and mental wellbeing in adolescence | news.myScience / news / news 2023](#)